

לבריאות והצלחת
 שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא
 וצאצאיהם
 חגית בת מרים ושמואל. פתחיה בן חנה ויאיר
 וילדיהם: דרוור, הלל, אשר, ישי, רות.
 עודד בן מרים ושמואל. מעין רבקה בת אורלי ואפרים
 וילדיהם: ידידיה, רננה, שירה, אמונה, צורי.
 תמר בת מרים ושמואל. רועי בן שרה ומשה.
 ובתם: אמונה מרתה
 לרפואת חיים שמואל בן סימה
 לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת
 אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת
 הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

פרק חמישי הנהנה מן ההקדש

בהם אין בהן מעילה אלא אם נפגמים בשווה פרוטה.

דף י"ח

מעילה מהקדש בלא פגימה

יש דברים שדרכם להיפגם ולהיחסר תוך כדי תשמיש, כגון סכין שדרך תשמישו הוא נחסר מעט מעט, וכן בגדים שלובשים ישירות על הגוף שהם מתחככים בו או בגדים חיצוניים שמתחככים בכל אשר נוגעים בהם, שאלה ואלה דרך לבישתם הם רגילים להיות נחסרים, הכל מודים שאין בהם דין מעילה אלא אם זה שנהנה פגם בהם והחסיר בהם, ואותו פגם וחסרון הפחית משוויים שווה פרוטה.

ויש דברים שאין דרכם להיפגם ולהיחסר תוך כדי תשמיש, כגון שרשרת של זהב או טבעת של זהב או כוס של זהב, כל אלה מאחר שאינם נחסרים על ידי שימוש בהם אין המעילה תלויה בהם בחיסרון אלא כל שנהנה מהם בשווה פרוטה הרי זה מעל. וכיצד יודעים את שווי ההנאה? מעריכים כמה שווה שכירות של כלים אלה ואם השתמש בהם כשיעור פרוטה הרי זה מעל.

ונחלקו חכמים ורבי עקיבא בדברים שאין דרכם להיפגם ולהיחסר אלא בזמן מרובה, כגון הבגדים האמצעיים שאינם על הגוף עצמו ולא חיצוניים, שאינם מתחככים ונחסרים תוך כדי לבישתם. וכן בגדים יקרים שלובשים אותם רק באירועים מיוחדים ומפני זה נזהרים מאד כשלושים אותם שלא יחסרו. ואלה ואלה אין נחסרים אלא לזמן מרובה.

לדעת רבי עקיבא – הואיל ודברים אלה אינם נפגים תוך כדי לבישתם אלא לאחר זמן מרובה, הרי הם כדבר שאין בו פגם ויש בהם דין מעילה ללא שיפגמו, והדבר תלוי בשווי השימוש שיעשה בהם, שאם נהנה מהם כפי מה שמשלמים על כך בשכירות שווה פרוטה, הרי זה מעל אף על פי שלא נפגמו.

ולדעת חכמים – מאחר שבסופו של דבר גם באלה יש פגם תוך כדי השימוש

קָפַשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחִטָּא בְּשִׁנְיָהּ מִקְדָּשֵׁי ה' וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לְה' אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְבֵי קָסָף שְׁקָלִים בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ לְאֲשָׁם. וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ שְׁלָם וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהִכְהֵן כִּכְפַר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִקְלַח לוֹ (ויקרא ה, טו-טז).

למי נאמרה פרשת מעילה

פרשת מעילה אמורה למי שקרוי נפש, שנאמר "קָפַשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל", ובכלל זה יחיד, נשיא וכהן משיח, שאף שכל אלה חלוקים זה מזה לענין חיוב חטאת, לענין מעילה כולם שווים.

ובדף י"ט תתבאר דרשה זו.

משמעות המעילה

האיסור האמור בפרשה נאמר בלשון מעילה "כִּי תִמְעַל מֵעַל" והכוונה היא למי שמשתמש בדבר הקדש למטרה שונה ממה שהוא עומד לו שכן הוא הפירוש של מעילה, שינוי.

וכן מצינו משמעות זו בכתוב, "דִּבְרֵי אֵל גְּנִי יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרָתְךָ אֵלֶּהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אֶשְׁתּוֹ וּמְעַלָּה בּוֹ מֵעַל" (במדבר ה, יב), שהכוונה היא לאשה ששינתה ושמשה עם איש אחר שאינו אישה.

וכן מצינו משמעות זו בכתוב "וַיִּמְעַלוּ בְּאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמִּי הָאֲרָץ (הגרסה בגמרא ויזנו אחרי הבעלים) אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֱלֹהִים מִפְּנֵיהֶם" (דה"א ה, כה), שהכוונה היא לישראל ששינו ועבדו אלוהים אחרים ולא עבדו את ה'.

מקרים שאין בהם מעילה

יש אופנים שאף שהיה מקום לומר שיש בהם דין מעילה, למדנו בגזרה

שווה שאין בהם דין מעילה.

א. פגם ולא נהנה. כגון, קרע בגד של הקדש בלא שנהנה מכך, היה מקום לומר שיש בו דין מעילה, שכן גם דבר זה הוא בכלל משמעות המעילה, כמו בכתוב "וַיִּמְעְלוּ בְּאַלְהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרַי אֲלֵהֵי עַמִּי הָאֲרָץ", שהכתוב קורא לשינוי ששינוי ישראל מעבודת ה' מעילה, אף שהוא שינוי ללא הנאה.

ב. נהנה ולא פגם. כגון, שתה מכוס של הקדש בלר שפגם בה, היה מקום לומר שיש בו דין מעילה, שכן גם דבר זה הוא בכלל משמעות המעילה, כמו בכתוב "אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אֶשְׁתּוֹ וַיִּמְעַלָּהּ בּוֹ מְעַל", שהכתוב קורא להנאה של בעילה זו מעילה אף על פי שאין בה פגם שהרי היא כבר בעולה מקודם לכן.

ג. מחובר לקרקע. כגון, נהנה מאילן של הקדש, היה מקום לומר שיש בו דין מעילה, שכן גם דבר זה הוא בכלל משמעות המעילה.

ד. שליח שעשה שליחותו. כגון, שאמר לו בעל הבית לך ועשה במעות הללו, ולא ידע השליח שהם הקדש, היה מקום לומר שיש בו דין מעילה, כמו כל מועל שיש בו מעילה אף על פי שבשעה שמעל לא ידע שמעל בשל הקדש.

ואף שבכל אלה היה מקום לומר שיש בהם דין מעילה, למדו חכמים בגזרה שווה שאין בהם דין מעילה.

שכן נאמר בפרשת תרומה לשון "חטא", "וְלֹא תִשָּׂאוּ עָלַי חֲטָא" (במדבר יח, לב), **וכן נאמר בפרשת מעילה** לשון "חטא" "וְיָאֵת אֲשֶׁר חֲטָא מִן הַקֹּדֶשׁ", ללמד בגזרה שווה שכשם שאין איסור אכילת תרומה בכל אחד מהמקרים הללו כך אין איסור מעילה בכל אחד מהמקרים הללו.

איסור תרומה

הזהירה תורה בעניין התרומה "וְלֹא תִשָּׂאוּ עָלַי חֲטָא בְּהִרְיִמְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְיָאֵת קֶדְשִׁי בְּנִי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹלוּ וְלֹא תָמוּתוּ" (במדבר יח, לב).

ומכאן למדו, שהאופן שבו אסרה תורה לישראל את התרומה הוא, כשהוא פוגם בתרומה, כלומר מחסר ממנה, ובכך יש לו עצמו הנאה, מאותו הדבר עצמו שמחסר אותו, ובאותו זמן שהוא מחסר אותו. [פוגם ונהנה. ומי שפגם נהנה. ובדבר שפוגם בו נהנה. ופגיתו והנאתו כאחד].

ובנוסף איסור האמור בתרומה הוא **בתלוש** מהקרקע שהרי תרומה נוהגת רק בתלוש שנאמר "רְאֵשִׁית דְּגִנְךָ" ודגן היא תבואה לאחר קצירה.

ובנוסף, תרומה נעשית תרומה **על ידי שליח רק כשתרם בשליחות של הבעלים** אבל כשתרם מעצמו אינה נעשית תרומה.

לעניין צירוף מעילה חמורה מתרומה

נתבאר שפרשת מעילה למדה בגזרה שווה מפרשת תרומה.

ומכאן שדין מעילה אמור כשפגם בדבר של הקדש ונהנה מכך, וכשמי שפגם נהנה בעצמו, וכשנהנה מאותו דבר שפגם, וכשהפגימה והנאה באים כאחד.

אבל פגם בלא שנהנה, כגון שקרע בגד של הקדש ללא שנהנה ממנו, או שנהנה בלא שפגם כגון שלבש בגד הקדש ולא נחסר כלום, אין בו מעילה.

וכמו כן, כשם שבתרומה אין דין מעילה במחובר לקרקע, כך אין דין מעילה במחובר לקרקע.

וכמו כן, כשם שאין התרומה חלה על ידי שליח אלא מדעת בעל הבית, כך אין דין מעילה על ידי שליח אלא כשעשה בשליחות בעל הבית. [אבל עשה מעצמו, לא מעל בעל הבית אלא השליח].

ויש מקרים שיש בהם דין מעילה אף על פי שבדומה להם אין איסור בתרומה, וזאת משום שיש ריבוי בפרשת מעילה ריבוי "תְּמַלֵּל מְעַל".

ומכאן, אף שלעניין תרומה אין אדם מתחייב אלא על מה שהוא עצמו אוכל או נהנה מהתרומה, שנאמר "וְאִישׁ כִּי יֹאכַל" הוא לבדו.

לעניין מעילה, מאחר שנאמר הריבוי "תְּמַלֵּל מְעַל", למדנו שאדם מתחייב גם על מה שהאכיל את חברו או נתן לחבירו להנות.

ולכן מי שלקח כזית של הקדש ואכל חציו והאכיל את חברו חציו, או לקח כזית שמן של הקדש ונהנה מחציו בכך שסך את עצמו וסך את חברו בשאר, או אכל כחצי זית מהקדש ונתן לחבירו להנות מחציו זית, בכל האופנים הללו מאחר שהוא לקח מהקדש שיעור מעילה הרי זה מתחייב אף על פי שהפגם והחיסור היה גם על ידי חברו. ואפילו היה זמן מרובה בין שתי האכילות או ההנאות.

דף י"ט

לעניין יציאה מקודש לקודש

מעילה חמורה מתרומה

לעניין תרומה כשישראל אוכל ממנה, באכילתו הוא מוציאה לחולין, ואם כן אינו מתחייב על אכילת תרומה אלא כשמוציא מקודש לחול.

וגם לעניין זה מעילה חמורה מתמורה, מאחר שנאמר הריבוי "תְּמַלֵּל מְעַל", למדנו שאדם מתחייב גם כשהוציא מקודש לקודש.

ולפיכך מי שלקח מעות של הקדש וקנה בהם קרבנות לחובתו, כגון קיני זבים וקיני זבות או בהמות לחטאת ואשם שהוא מחויב בהם או נתן את המעות ללשכה לחובת מחצית השקל שהוא מחויב בה, אף שלא יצאו המעות מקדש לחול ועדיין הם בקדושה מאחר שהשתמש במעות כדי לצאת בהם ידי חובתו, הרי זה כמי שהוציא אותם לחולין ומעל.

אחריות המתחייב בחטאת ואשם

לדעת רבי שמעון – מי שמחויב בקרבן חטאת או אשם, עליו להביא את הבהמה [לחטאת או אשם] או את העוף [לחטאת] לעזרה. וכל שהקדיש בהמה או עוף לצורך זה, ועדיין לא הביאם לעזרה, אם אבדו, עליו להביא אחרת תחת זו שאבדה. אבל משהביא אותם לעזרה, יצא ידי חובתו, ומעתה אם אבדו לאחר מכן, שוב אינו חייב להביא אחרת תחת זו שאבדה.

ולדעת רבי יהודה – מי שמחויב בקרבן חטאת או אשם, אינו יוצא ידי חובתו עד שיקרבו כדון בכל עבודות הדם. ולפיכך, אם ארע בהן פסול לפני שזרק הדם למזבח, עליו להביא אחרת תחת הראשונה.

פרשת מעילה נאמרה גם לכהן משיח

כבר נתבאר בדף י"ח שפרשת מעילה אמורה לכל מי שקרוי נפש, שנאמר

דבר שאינו נחסר על ידי ההשתמשות בו יש בו מעילה כשהשתמש בו ונהנה ממנו אף על פי שלא נחסר כלום.

והקשה רב כהנא, כיצד אמרו שזהב אינו דבר שנחסר על ידי ההשתמשות בו, והרי מפורסם כי כלתו של העשיר ששמו נון, קיבלה תכשיטי זהב עם כניסתה לחופה ושקלו באותו זמן את הזהב שקיבלה ושוב שקלו לאחר זמן, ונמצא המשקל האחרון חסר.

ותירץ על כך רב זביד שני תירוצים.

א. תכשיטי זהב אינם נפגמים כלל על ידי ההשתמשות בהם, והסיבה שמשקל תכשיטי זהב של כלת נון נחסר בשקילה השניה, לא מפני שנחסר ממנו על ידי ההשתמשות, אלא מפני שלא שמרה על תכשיטיה והיתה מניחה בכל מיני מקומות ואיבדה מהם את מה שחסר.

ב. אמנם, גם תכשיטי זהב נפגמים על ידי השתמשות, אך מדובר בפגימה קלה מאד אשר ניכרת רק לאורך זמן רב, והשקילה האחרונה של תכשיטי כלת נון היתה זמן רב לאחר השקילה הראשונה, ומאחר שמדובר בפגימה קלה מאד שאינה מורגשת אלא לאחר השתמשות מרובה לעניין מעילה זה נחשב כהשתמשות שאין בה פגימה.

מעילה בחטאת

א. חטאת תמימה שעומדת להקרבה.

חטאת תמימה הראויה להקרבה, כל זמן שהיא תמימה ועומדת להקרבה, אינה נפגמת בכל תשיש שישתמש בה, כי גם אם ירכב עליה והיא תחלש בכך, אין בזה כל פגימה וחיסרון למה שהיא עומדת לו, כלומר להקרבה ולכפרה, שכך וכך היא ראויה להקרבה במידה שווה.

ומאחר שאין בה פגימה, הרי היא ככלי זהב שיש בו מעילה אם נהנה ממנו בשווה פרוטה, גם אם לא נחסר ממנו כלום.

ב. חטאת בעלת מום.

חטאת בעלת מום אינה עומדת להקרבה אלא לפדיון, ומאחר שקדושתה לדמי פדיונה, יש בה פגם בכל חיסרון שתחסר, כי תהיה שווה פחות ותיפדה בפחות.

וכל דבר הנפגם בהשתמשות בו אין בו מעילה אלא אם יפגום ממנו בשווה פרוטה.

ג. חטאת שמתה.

חטאת שמתה, בין אם בחיה היתה תמימה וראויה להקרבה ובין אם בחייה היתה בעלת מום ועומדת לפדיון, מאחר שמתה שוב אינה עומדת לא להקרבה וגם לא לפדיון כי אין פודים קדשים להאכילם לכלבים.

ואם כן, חטאת זו שמתה מעתה אין בה כל פגימה כי גם אם תחסר אינה נפסדת בכך כלום, וכל שאין בו פגימה יש בו מעילה אם נהנה ממנו שווה פרוטה אף על פי שלא פגם כלום.

חצי פרוטה הנאה וחצי פרוטה פגימה

כשם שלעניין תרומה אין ישראל מתחייב על אכילתה אלא כשנהנה ופגם בה בשווה פרוטה, כך במעילה, כשנהנה בדבר שיש בו פגימה על ידי

"נִפְּשׁ כִּי תִמְעַל מְעַל", ובכלל זה יחיד, נשיא וכהן משיח, שאף שכל אלה חלוקים זה מזה לעניין חיוב חטאת, לעניין מעילה כולם שווים.

ואמנם היה מקום לומר שכהן משוח אינו בכלל פרשת מעילה, שכן מצינו שהוא יצא מן הכלל לעניין שמן המשחה, שנאסר לכל חוץ ממנו, ככתוב "וַיִּשָּׂא יִתְּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר וְנִכְרַת מִמֶּמְיוֹ" (שמות ל, ט), ואם כן היה מקום לומר שגם לעניין שאר קדשים כהן משוח יצא מן הכלל ואין בו דין מעילה.

לפיכך שנינו בפירוש, שגם כהן משיח הוא בכלל נפש האמורה בפרשת מעילה, וגם הוא מוזהר בפרשת מעילה.

דרכי המעילה

נאמר בפרשת מעילה: "נִפְּשׁ כִּי תִמְעַל מְעַל וְחִטָּא בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה'". ומצינו לשון מעילה בשתי פרשיות נוספות, בפרשת סוטה "אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וּמְעַלָּהּ בּוֹ מְעַל", בפרשת עבודה זרה "וַיִּמְעַלּוּ בְּאַלְהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמֵּי הָאָרֶץ", ועוד מצינו בפרשת תרומה לשון חטא כלשון האמור בפרשת מעילה, "וְלֹא תִשָּׂאוּ עָלְיוֹ חִטָּא בְּהַרְמִימָם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ".

בכל אחת מהפרשיות מדובר בדרך אחת של מעילה, ואם כן, מכל שלוש הפרשיות נלמד על כל הדרכים הנחשבים מעילה, שהם בכלל המעילה שאסרה תורה בהקדש.

א. מעילה כעין סוטה.

המעילה האמורה בסוטה היא מעילה בלא שיש בה פגם וחיסרון, שהרי הסוטה האמורה בפרשה היא בעולה עוד קודם לכן ככתוב "וַיִּתְּן אִישׁ בְּדָ אֶת שְׂכָבְתּוֹ מִבְּלַעַדֵי אִישׁוֹ" (במדבר ה, כ).

וכמו כן, יש מעילה בדבר שאינו נפגם כגון המשתמש בטבעת של הקדש שאינה נפגמת ונחסרת בכך.

ב. מעילה כעין עבודה זרה.

המעילה האמורה בעבודה זרה היא הפעולה של עזיבת עבודת ה' לעבודה זרה שתחת שיעבוד את הקב"ה הולך ועובד דבר שאין בו ממש, והוא דבר שיש בו חיסרון גדול שמניח דבר שלם לצורך דבר שאין בו כלום.

וכמו כן, יש מעילה במעשה שהוא פוגם את ההקדש כגון שמבקע בגרזן של הקדש עצים של חולין.

ג. מעילה כעין תרומה.

מה שאסרה תורה בעניין תרומה הוא הפעולה שמביאה הנאה למי שעושה את המעשה, שנאמר "וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֶדֶשׁ בְּשִׁגְגָה" (ויקרא כב, יד), ולהוציא מי שמזיק תרומה ללא שתבוא לו מכך הנאה, כגון שופך משקים של תרומה בלא שתהיה לו מכך הנאה לגופו.

וכמו כן, לעניין מעילה אין דין מעילה כשהזיק להקדש בלא שתבוא לו ממנו הנאה.

חיסרון זהב על ידי תשיש

מבואר במשנתנו, שתכשיטי זהב יש בהם מעילה גם בלא פגימה. והטעם לכך, כי תכשיטי זהב אינם נפגמים ונחסרים על ידי ההשתמשות בהם, וכל

השתמש בהם אדם ונהנה מהם, כגון ששתה בהם, אפילו נפגמו בכך, עדיין הם בקדושתם, ואם אחרי כן השתמש בהם אדם אחר ונהנה מהם גם הוא, יש בהם מעילה אחר מעילה.

ולדעה זו אין ללמוד מהכתוב "בְּאֵיל הָאֲשֵׁם" שרק בבהמה יש מעילה אחר מעילה, שכן יש ללמוד **בכל וחומר**, שגם בכלי שרת יש מעילה אחר מעילה.

שכן בהמת קדשים היא קדושה, ואינה מקדשת אחרים, וכלי שרת חמורים יותר, שהם קדושים והם גם מקדשים אחרים [כגון את דם הקרבנות המתקבל בהם]. ואם בבהמת קדשים יש מעילה אחר מעילה, קל וחומר שבכלי שרת יש מעילה אחר מעילה.

ג. עצים שהוקדשו למזבח.

לדעת רבי, המקדיש עצים למזבח הרי הוא **כמקדיש קרבן ויש בהם קדושת הגוף**, שהרי אינם עומדים לפדיון אלא להסיק אותם עצמם למזבח [ומהטעם הזה, לדעתו המקדיש עצים טעונים תנופה, וטעונים מלח כשאר קרבנות].

ולפיכך לדברי רבא, לדעת רבי, אם נהנה אחד מהעצים, שישב עליהם, אף על פי שמעל, לא יצאו לחולין, **ויש בהם מעילה אחר מעילה**.

וחכמים חולקים על רבי, ולדעתם המקדיש עצים **יש בהם קדושת דמים בלבד, ואם נהנה מהם אחד, מעל והם יצאו לחולין**, ולפיכך אין בהם מעילה אחר מעילה.

ד. קדשי מזבח תמימים שנפל בהם מום ונשחטו.

קדשי מזבח שנפל בהם מום, משעה שנפל בהם מום אינם עומדים להקרבה אלא לפדיון, ויש בהם קדושת דמים בלבד, ולפיכך, אם נהנה מהם אדם מעל, ויצאו לחולין, ואין בהם מעילה אחר מעילה.

ולדעת רבי, אם נשחטו כשהם בעלי מום, שוב **אין להם פדיון**, שכן כלל בידינו, שאין פודים קדשים אלא לאחר שמעמידים אותם ומעריכים כמה הם שווים, ואלו שנשחטו אי אפשר להעמידם ואין להם פדיון [ודינם לקבורה].

ולדברי רב פפא, לדעת רבי מאחר שאין להם פדיון אם נהנה מהם אדם, אף על פי שמעל, לא יצאו לחולין ויש בהם מעילה אחר מעילה.

וחכמים חולקים על רבי, ואומרים שקדשים בעלי מום שנשחטו עומדים לפדיון, ולפיכך אם נהנה מהם אדם מעל, ויצאו לחולין, ואין בהם מעילה אחר מעילה.

קרבן עצים לדעת רבי

נתבאר שלדעת רבי המקדיש עצים למזבח כמקדיש קרבן למזבח וקרבן עצים זה יש בו הלכות מהלכות קרבנות.

א. טעון תנופה. וכמו שמצינו בעומר "וְהִנֵּי אֶת הַעֹמֶר לִפְנֵי ה'" (ויקרא כג, יא).

ב. טעון מלח. כמו שנאמר "וְכָל קֶרְבַּן מִנְחֹתֶיךָ בְּמֶלַח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֲלֵהֶיךָ מֵעַל מִנְחֹתֶיךָ עַל כָּל קֶרְבְּנֶיךָ תִּקְרִיב מֶלַח" (ויקרא ב, יג).

ג. ולדברי רבא, טעון גם עצים. שיש להביא עמו עצים אחרים להקטיר עליהם את העצים הללו שהקדיש.

ד. ולדברי רב פפא טעון גם קמיצה. שיקח מן העצים מעט בקומצו, ויקטיר תחלה, הואיל ומקיש קרבן עצים למנחה, שטעונים מלח והגשה, טעונים גם

ההשתמשות בו, אינו חייב אלא כשנהנה וגם פגם בו בשווה פרוטה.

ולכן, אם נהנה הנאה השווה חצי פרוטה, [כגון לבש בגד של הקדש ונהנה מכך שווה חצי פרוטה], וגם פגם בו חצי פרוטה, [שקרע אותו וחיסר בו שווה פרוטה], **אין השיעורים מצטרפים ואין בו דין מעילה**.

פרוטה הנאה בדבר אחד

ופרוטה פגימה בדבר אחר

כשם שבתרומה אינו מתחייב אלא כשהיתה ההנאה והפגימה באותו דבר עצמו, כך במעילה אינו חייב בדבר שיש בו פגימה, אלא כשהיתה ההנאה והפגימה באותו דבר עצמו.

ולכן, אם נהנה בדבר אחד הנאה השווה פרוטה, [כגון לבש בגד של הקדש ונהנה מכך שווה פרוטה], ופגם בדבר אחר שווה פרוטה, [כגון שפך משקה של הקדש ולא נהנה ממנו בגופו], **אין כאן הנאה שווה פרוטה ופגימה שווה פרוטה בדבר אחד, ואין בו דין מעילה**.

מעילה אחר מעילה בדבר אחד

המשתמש במעות של הקדש, שקנה בהם איזה דבר, מעל במעות והמעות יצאו לחולין, ומעתה אין בהם דין מעילה פעם נוספת [אלא אם יחזרו ויקדישו אותם].

ויש דברים שיש בהם מעילה כשמשמש ונהנה בהם, ואינם יוצאים לחולין במעילתו, ולפיכך יש בהם מעילה אחר מעילה.

א. בהמת קדשים.

בהמת קדשים אינה קדושה לדמיה לקנות בהם חפץ להקדש אלא היא עצמה קדושה קדושת הגוף להיות קרבה למזבח.

ומי שמשמש בה, בין ברכיבה עליה ובין שנטל ממנה צמר, לא הפקיעה ממנה את קדושתה, כי עדיין היא ראויה להקרבה.

ולפיכך, אף שהמשתמש בה שווה פרוטה מעל, לא יצאה בכך לחולין, ואם השתמש בה אחר כך אדם שני גם הוא מעל, הרי שיש בה מעילה אחר מעילה.

ולדעת תנא קמא בברייתא, **רק בבהמת קדשים יש בה מעילה אחר מעילה**, אבל דברים אחרים, אף שיש בהם קדושת הגוף, אין בהם מעילה אחר מעילה.

והטעם לכך, **כי נאמר** בפרשה, "וְנִפֶּשׂ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחִטָּהּ בְּשִׁנְיָהּ מִקֶּדֶשׁ ה' וְהִבִּיא אֶת אֲשֵׁמוֹ לֹה' אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְבֵי קֶסֶף שְׁקָלִים בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ לְאֲשֵׁם. וְאֵת אֲשֵׁר חִטָּה מִן הַקֹּדֶשׁ וְשִׁלְמָה וְאֵת חֲמִישֵׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַפֶּה וְהִכְהִין וְכִפֶּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשֵׁם וְנִסְלַח לוֹ", והכתוב "בְּאֵיל הָאֲשֵׁם" מיותר, הוא שכבר נאמר תחילה שעליו להביא אשם, ודי היה לכתוב "וכפר עליו הכהן", אלא בא הכתוב ללמד, שיש מעילה גם באשם עצמו שכבר התכפר על מעילתו, וללמד שבאשם, והוא הדין בשאר קרבנות יש מעילה אחר מעילה. ודווקא בבהמות קדשים יש מעילה אחר מעילה ולא בדברים אחרים.

ב. כלי שרת.

לדעת משנתנו היא דעת רבי נחמיה, גם בכלי שרת יש מעילה אחר מעילה, שגם הם קדושים קדושת הגוף ואינם עומדים לצאת לחולין, ולפיכך אם

מעילה כי זו הנאה שניכרת בפני עצמה [=הנאה הנראית לעיניים], ואין להחשיבה כנהנה מהבית המחובר.

ב. ראייה מברייתא.

שנינו בברייתא שמי שדר בבית של הקדש כיון שנהנה מכך שווה פרוטה הרי זה מעל, הרי שבניין אינו נחשב דבר מחובר לקרקע אלא דבר תלוש. וכמו כן לענין עבודה זרה אם השתחוה לבית יאסר כעבודה זרה תלושה.

ואמר ריש לקיש שאין להביא ראייה מברייתא זו, כי אפשר שדבר בנוי נחשב כמחובר לקרקע ולא כדבר תלוש, ולענין מעילה אם הקדיש בית אין בו מעילה כי אינו תלוש, וכמו כן אם השתחוה לבית לא נאסר כעבודה זרה כי אינו תלוש.

והברייתא בה שנינו שהדר בבית של הקדש מעל, מדברת בבית שהקדישו את אבניו בעודם תלושים ואחר כך בנו בהם את הבית, שבאופן הזה, מאחר שבתחילת הקדושה היה בהם מעילה, יש בהם מעילה גם לאחר שנבנו.

סליק פרק הנהנה

פרק ששי השליח שעשה

דף כ'

שליחות במעילה

המוציא הקדש לחולין מעל, ומתחייב על כך [קרבן וחומש ואשם].

ודין זה אמור לא רק כשמי שהקדש ברשותו הוציא את ההקדש לחולין בעצמו, אלא גם כששלחו הוציא את ההקדש לחולין, ובתנאי ששלוחו הוציא את ההקדש לחולין בהתאם למה ששלח אותו.

אבל אם השליח שינה מהשליחות, ולא עשה כמו שאמר לו המשלח, מעתה אין כאן שליחות, ומי שהוציא את ההקדש לחולין הוא השליח עצמו, ולכן השליח מעל ולא המשלח.

בשר וכבד

בעל הבית שהיה לו בשר וכבד של הקדש, ואמר לשלוחו לתת את הבשר לאורחים, והלך השליח ונתן להם את הכבד. הדבר נחשב כשינוי מהשליחות, ולכן השליח מעל ולא בעל הבית.

ולהלן יתבאר בעזה"י אם דין זה הוא כדברי הכל.

האם דלועים הם בכלל ירק

נחלקו חכמים ורבי עקיבא לענין נדרים, האם דלועים הם בכלל ירק. ולדברי הכל, כשאדם מבקש מחבירו לקנות לו ירק, אם מוצא דלועים בלבד, אינו קונה אותם למשלח, אלא אם מברר עמו שוב לפני הקנייה האם

דף כ'

מעילה על ידי גזבר כשהוציא מרשותו

גזבר שנטל אבן או קורה של הקדש או שנטל פרוטה של הקדש, ונתנם ברשותו לא מעל בכך, כי הגזבר רשאי לתת לרשותו חפצים של הקדש והרי הם ברשותו ברשות הקדש ולא יצאו מרשות הקדש.

אבל נתנם הגזבר לאיש אחר, הוציאם בכך מרשות הקדש, ולפיכך, הגזבר שהוציאם מרשות הקדש מעל. אבל זה שקיבל אותם לא מעל, כי כבר יצאו לחולין על ידי הגזבר.

נתן הגזבר מעות של הקדש לבלן של בית המרחץ כתשלום עבור הרחיצה, אף על פי שעדיין לא רחץ ואם כן לא קיבל בפועל את התמורה למעות, הרי זה מעל, כי למעשה מיד כשנתן לו את המעות, קיבל את רשותו להיכנס למרחץ לרחוץ, ויש בכך קבלת תמורה למעות ויצאו לחולין.

נתינת קורה של הקדש בבנין

הנותן קורה של הקדש על גבי ארובה שבבית, כל זמן שלא קבעה בבנין ולא עשה בה שום שינוי, בהנחה בלבד על פי הארובה אין מעילה, אלא אם כן נהנה מכך שווה פרוטה שהקורה סותמת את הארובה ומגינה עליו או על פירות שבבית מפני החום והגשמים.

ואם קבעה בבנין, בשינוי זה הוציא אותה מרשות הקדש לחולין, ולכן גם אם לא נהנה שווה פרוטה, יש בכך מעילה.

המשתחוה לבית

כלל בידינו שאין עבודה זרה נאסרת אלא כשהיא דבר תלוש ולא דבר מחובר לקרקע, שנאמר, "אֲבָד תִּאֲבְדוּן אֶת כָּל הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אִתְּם יִרְשִׁים אִתְּם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים הַרְמִים וְעַל הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ וַיִּעֲבְדוּ" (דברים יב, ב), ללמד, שעבודה זרה שעל ההרים נאסרת, אבל אם היא ההרים עצמם אינה נאסרת.

ולדברי רב, המשתחוה לבית נאסר בכך כעבודה זרה, אף על פי שהבית מחובר לקרקע. והטעם לכך, כי הבית אינו דבר שמחובר מחמת עצמו, ולא גדל בקרקע, אלא הוא דבר שבנו בקרקע, ולפיכך לענין איסור עבודה זרה, אינו נחשב כקרקע אלא כדבר שאינו חלק מהקרקע.

ואמרו להביא ראייה לדברי רב.

א. ראייה ממשנתנו.

שכן גם לענין מעילה שנינו שאין מעילה בדבר מחובר לקרקע, ובכל זאת נתבאר לעיל שקורה שבנאה בבנין יש בה מעילה, הרי שבנין אינו נחשב דבר מחובר לקרקע אלא דבר תלוש.

ורב אחא בריה דרב איקא דחה ואמר שאין להביא ראייה מדין מעילה, כי ייתכן שבנין נחשב מחובר לקרקע, ולכן המשתחוה לבית לא אסרו, וכן בית של הקדש אין בו מעילה, ודווקא קורה של הקדש שנתנה בבנין יש בה

גם דלועים טובים עבורו.

לדעת חכמים [=רבן שמעון בן גמליאל] – **הנודר מן הירק** [שאומר ירקות אסורים עלי] **לא נאסר בדלועים**. והטעם לכך, **שהרי כשאדם אומר לחברו קנה עבורי ירק, אינו קונה לו דלועים** [בלא לברר אם גם הם טובים] הרי שדלועים אינם נחשבים ירק.

ולדעת רבי עקיבא – **הנודר מן הירק נאסר גם בדלועים**, והטעם לכך, **שהרי כשאדם אומר לחברו קנה עבורי ירק, אם מוצא דלועים הוא מברר עם המשלח האם גם דלועים טובים עבורו**, ובוודאי אינו מברר עמו האם גם קטניות טובים עבורו, ורק דבר שהוא בכלל ירק הוא מברר עמו, הרי שגם דלועים הם בכלל ירק.

בשר וכבד לעניין מעילה

לדברי רב חסדא, כשם שנחלקו חכמים לעניין נדרים, האם דלועים הם בכלל ירק, כך נחלקו לעניין מעילה.

ולפיכך, אם מסר בעל הבית לשלוחו מעות של הקדש, ואמר לו לקנות ירק, והלך השליח וקנה דלועים. לדעת חכמים, השליח שינה משליחותו, והשליח מעל. ולדעת רבי עקיבא, השליח לא שינה משליחותו, ובעל הבית מעל.

וכן הדין **כשבעל הבית נתן מעות לשלוחו לקנות לו בשר, והשליח קנה כבד.** לדעת חכמים, השליח שינה משליחותו, והשליח מעל. ולדעת רבי עקיבא, השליח לא שינה משליחותו, ובעל הבית מעל.

ומשנתנו בה מבואר שכשבעל הבית אמר לשלוחו לתת לאורחים בשר והוא נתן להם כבד, השליח שינה משליחותו, ומעל, היא כדעת חכמים, ולא כדעת רבי עקיבא.

ואביי חולק על דברי רב חסדא אלה, ואומר שאמנם לדעת רבי עקיבא דלועים הם בכלל ירק, וכמו כן כבד הוא בכלל בשר, אבל מכל מקום גם הוא מודה שמי שנשלח לקנות ירק, לא יקנה דלועים בלא לברר עם המשלח האם גם הם טובים עבורו, וכמו כן מי שנשלח לקנות בשר לא יקנה כבד בלא לברר עם המשלח. ולפיכך, אם הלך השליח וקנה דלועים או כבד בלא לברר עם המשלח הרי זה שינה משליחותו ומעל הוא, ולא המשלח.

וכששמע רבא את דברי אביי, קילס את אביי ואמר, יפה אמר נחמני [=הוא אביי].

הנודר מן הבשר

לדעת רבן שמעון בן גמליאל – מי שנודר מדבר מה, אינו נאסר אלא במה שקרוי כן בלא צורך לברר אם הוא בכלל הדבר.

ולכן, הנודר מן הבשר לא נאסר בכל החלקים הללו של הבהמה, ראש, רגליים, קנה, וכבד. וכמו כן, אינו נאסר בבשר עופות דגים וחגבים. שכן מי שנשלח לקנות בשר לא יקנה את כל הדברים הללו אלא לאחר שיברר עם משלחו האם התכוון אליהם.

וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר, קרביים אינם בשר, והאוכל קרביים אינו בן אנוש. כלומר, שאם יכול לקנות ליטרא בשר בזו, ומניח הבשר ולוקח ליטרא קרביים בזו, יוצא הוא בכלל בני האדם.

ולדעת תנא קמא בבביתא [=רבי עקיבא] – מי שנודר מדבר מה, נאסר גם במה שקרוי כן לאחר הברירה אם הוא בכלל הדבר.

ולכן, הנודר מן הבשר נאסר בכל החלקים הללו של הבהמה, ראש, רגליים, קנה, כבד ולב. וכמו כן, נאסר בבשר עופות דגים וחגבים. שכן מי שנשלח לקנות בשר ולא מצא אלא דברים אלה, מברר עם משלחו האם גם הם טובים עבורו.

ויש זמנים שבהם מודה תנא קמא שמי שנדר מבשר לא נאסר בכל מיני בשר, והם זמנים שידוע שאין דעתו על בשרים אלה.

א. ביום שאדם מקיז דם אינו אוכל בשר דגים ולא בשר עופות ולא בשר בהמה מלוח, שכל אלה מזיקים לו, ואם אמר לשלוחו ביום זה לקנות לו בשר דעתו על בשר בהמה בלבד, וכמו כן אם נדר הנאה מבשר ביום זה בוודאי כוונתו לבשר המותר לו בלבד הוא בשר בהמה.

ב. ביום שאדם סובל מכאב עיניים אינו אוכל בשר דגים, שבשר דגים מזיק לכאב עיניים, ואם אמר לשלוחו ביום זה לקנות לו בשר בוודאי אין דעתו על בשר דגים, וכמו כן אם נדר הנאה מבשר ביום זה בוודאי אין כוונתו לבשר דגים.

ומה שאמרו במסכת נדרים, שדגים מרפאים כאב עיניים, היינו כשמתחילים העיניים לכאוב, אבל כשכבר התגברו הכאבים, הדגים מזיקים.

אכילת בשר עוף ביום הקזת דם

אמר שמואל, מי שהקיז דם בכתפו [=מאן דמסוכר] ואכל בשר עוף [=ואכל ציפרא] יפרח לבו כעוף [=פרח ליביה כציפרא], כלומר יש בכך סכנה.

שינוי אחד בשליח ושינוי אחד באורחים

בעל הבית שהיה לו בשר של הקדש ואמר לשלוחו לתת לאורחים חתיכת בשר. והלך השליח ואמר לאורחים ליטול שתי חתיכות בשר. והאורחים נטלו שלוש חתיכות בשר, כולם מעלו.

בעל הבית מעל בחתיכה הראשונה, שכן לעניין החתיכה הראשונה השליח עשה שליחותו של בעל הבית.

והשליח מעל בחתיכה שניה, שכן לא נשלח לתת חתיכה שניה, ומעצמו נתן להם ולכן מתחייב על כך במעילה.

והאורחים מעלו בחתיכה השלישית, שכן לא ניתן להם רשות לקחת חתיכה שלישית, ומעצמם לקחו אותה, ולכן מתחייבים על כך משום מעילה.

שליח שמוסיף על השליחות

במסכת כתובות הסתפקו במי שאמר לשלוחו לקנות עבורו קרקע במידה של חצי כור, והלך השליח וקנה עבורו כור שלם של קרקע.

האם לעניין קניית חצי כור ששילח אותו המשלח, עשה השליח את שליחותו וקנה עבור המשלח את חצי הכור, או מאחר שהשליח הוסיף על השליחות, הרי זה כמי ששינה מהשליחות, ובטלה השליחות לגמרי ולא קנה עבורו כלום.

ובמשנתנו מבואר שכשבעל הבית אמר לשליח לתת לאורחים חתיכה אחת, והשליח אמר לאורחים ליטול שתי חתיכות, התקיימה השליחות בחתיכה שאמר בעל הבית, ולכן בעל הבית מעל באותה חתיכה, אף על פי שהשליח

הוסיף ונתן שנים.

זיתים מוכשרים לטומאה על ידי זיעת מעטן

כלל בדינו, שאין אוכל מוכשר לקבל טומאה אלא אם כן נגעו בו תחילה אחד משבעת המשקים המכשירים, ודווקא כשהיתה נגיעת המשקים לרצונו של בעל המאכלים הללו.

והזיתים, לאחר שנמסקו [=נקצרו], קשים הם, ונותנים אותם בכלי הקרוי **מעטן**, שם הם נותנים בדוחק ומתחממים ומתרככים, וזב מהם טיפות של שמן.

וטיפות אלה הנתונות שם על הזיתים, לרצון בעל הזיתים הן, כי עומד הוא להכניס את הזיתים לאחר שיתרככו לבית הבד, לסחוט מהם את שמנם. טוב לו שכבר עתה יוצאות מהם טיפות ראשונות במעטן.

ושנינו במסכת טהרות, **שמטעם זה** שבעל הבית מרוצה בטיפות שמן אלה, הן נחשבות כמשקה שניתן על הזיתים לרצונו, **והזיתים מוכשרים מעתה לקבל טומאה**.

ואף על פי שהמעטן אינו בר דעת, מאחר שבסופו של דבר אותן טיפות שיצאו מהזיתים על ידי המעטן יצאו לרצונו של בעל הבית, הן נחשבות כמשקה שניתן על הזיתים מדעת בעל הזיתים.

ודווקא טיפות שיצאו מהזיתים במעטן מכשירות אבל טיפות שמן שיצאו בכלים שבהם הזיתים נמסקים, הולכות לאיבוד, ואינן יוצאות מהזיתים לרצון בעל הזיתים, ולא מכשירות את הזיתים לקבל טומאה.

הנחת עירוב על ידי קוף או פיל

כלל בדינו, שאסור לאדם לצאת ממקומו בשבת יותר מאלפיים אמה לכל צד. ואם רוצה ללכת ממקומו יותר מאלפיים אמה, יכול להניח עירובי תחומין, מזון שתי סעודות, במרחק של אלפיים אמה ממקומו, וכך על ידי עירוב זה יחשב כאילו שבת במקום הנחת העירוב, ולא במקום בו היה בפועל בכניסת השבת, ויהיה רשאי ללכת ממקום העירוב אלפיים אמה לכל צד, וכך יוכל ללכת ממקומו עד העירוב אלפיים אמה, ועוד אלפיים אמה נוספות לצד האחר של העירוב.

ומבואר במסכת עירובין, שאם **שלח את העירוב**, מזון שתי הסעודות, על ידי קוף או פיל, **והם הניחו את העירוב במקום בו רצה לקנות את השביתה שלו, הרי זה עירוב**.

ואף על פי שקוף או פיל אינם בני דעת, ואינם יכולים להיחשב שליחים, מאחר שבסופו של דבר הונח העירוב במקום בו רצה שיהיה מונח, אנו מייחסים אליו את הפעולה של הקוף או הפיל וקנה שם שביתה על ידי העירוב.

משלח שליח וחנווני

מי שהיו בידיו מעות של הקדש, ומסר אותם לשליחו לקנות בהם דבר מה, וקודם שהגיע השליח לחנות לקנות נזכר המשלח שאלה מעות של הקדש, והשליח עשה שליחות בעל הבית וקנה במעות מה שביקש ממנו בעל הבית.

בעל הבית לא מעל, כי אין מעילה אלא בשוגג, אבל זה שנזכר קודם שנעשית שליחותו שוב אינו שוגג ואינו בדין מעילה.

ואמר רב ששת, שאין לפשוט את הספק ממשנתנו, כי אפשר לומר שמשנתנו מדברת בשליח שאמר לאורחים טלו שתי חתיכות, אחת מדעת בעל הבית ואחת מדעתי, שלא שינה את השליחות ולא הוסיף עליה כלום, אלא מדעת עצמו הוסיף את החתיכה השניה, ולא כשליח בעל הבית, ולכן מעל בעל הבית בחתיכה אחת שהתקיימה בה שליחותו ללא כל שינוי או תוספת.

דף כ"א

דברים שבלב אינם דברים

כבר נתבאר, שאם אחד שלח את שלוחו לקחת מעות הקדש ולהוציאם לחולין, כשעשה השליח את השליחות לפי דברי המשלח [ולא ידע שמדובר במעות הקדש] המשלח מעל ולא השליח.

אבל כשהשליח שינה מהשליחות, כגון שאמר לו בעל הבית, קח את המעות שבחלון, והלך השליח ונטל מהמעות שבארנק, [אף שאלה ואלה של הקדש], אין המעשה בשליחות בעל הבית, ולכן השליח הוא שמעל.

ומבואר במשנתנו שאם התכוון בעל הבית לומר לשליח לקחת מהמעות שבחלון, וטעה בלשונו ואמר לו לקחת מהמעות שבארנק, והלך השליח ולקח מהמעות שבארנק כמו שאמר בעל הבית בפיו, **בעל הבית מעל כמי שעשה השליח את שליחותו, כי דברים שבלב אינם כלום, ואין מתחשבים במחשבת לבו אלא במה שאמר בפיו**, ומאחר שבפיו אמר לשליח לקחת מהמעות שבארנק, השליחות היא לקחת מהמעות שבארנק.

שליחות מעילה בידי חרש שוטה וקטן

מי שנתן מעות של הקדש לחרש שוטה או קטן ואמר להם לקנות במעות דבר מה מהחנווני, ועשו כפי מה שאמר להם, **אף על פי שאינם בני דעת** ואינם בני שליחות לשאר דברים שבתורה לעניין מעילה, אם עשו מה שאמר להם לעשות המעשה שעשו מתייחס למי ששלח אותם, ולכן המשלח מעל.

והטעם לכך, כי כדי שיתחייב אדם במעילה על ידי שלוחו, אין צורך שיתייחס המעשה למשלח מדיני שליחות, ודי בכך שנעשה המעשה על ידי המשלח שלח את השליח לעשות כן, ובגרמתו, וכמו שמצינו כעין זה לעניין טומאה ולעניין עירוב [כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

ואם שינו אלה ממה שציוה אותם המשלח, כגון שאמר להם לקנות במעות לחם והם קנו יין, **שוב אין לייחס את המעשה למשלח ולכן המשלח לא מעל**.

וגם הם עצמם לא מעלו, שאינם בני דעת להחשיב את המעשה שלהם למעשה של מעילה, והמעות לא יצאו לחולין אלא הם בקדושתם ביד החנווני.

ואם לאחר מכן החנווני ייקח את המעות הללו ויקנה בהם דבר אחר במעשה זה החנווני יוציא את המעות לחולין וימעל במעות.

כלל, שהרי המשלח אמר לשליח לקנות עבורו אתרוג שווה שתי פרוטות וזה קנה אתרוג שווה פרוטה ורימון שווה פרוטה, ולא נעשית שליחות המשלח לא ברימון ולא באתרוג.

אבל נחלקו חכמים מה הדין אם השליח קנה בפרוטה אחת אתרוג השווה שתי פרוטות.

לדעת חכמים – מאחר שהמשלח ביקש לקנות אתרוג שווה שתי פרוטות, והשליח קנה לו בפרוטה אחת אתרוג שווה שתי פרוטות. מעל המשלח בפרוטה, כי נעשית שליחותו לקנות לו אתרוג שווה שתי פרוטות.

ולדעת רבי יהודה – מאחר שהשליח קנה בפרוטה אחת אתרוג השווה שתי פרוטות אם היה קונה אתרוג בכל שתי הפרוטות של המשלח בוודאי היו נותנים לו אתרוג השווה ארבע פרוטות, ומאחר שהמשלח ביקש שיקנו לו בכל הכסף אתרוג, וזה קנה לו את האתרוג בפרוטה אחת, ובגלל זה הביא לו אתרוג השווה שתי פרוטות, ולא אתרוג השווה ארבע פרוטות, לא נעשית שליחותו כלל, והמשלח לא מעל.

וכל זה בדברים שאין להם מחיר קבוע כמו אתרוג או בגד, שכל אתרוג או בגד מוכרים אותו לפי אומדן, בהם נחלקו חכמים ורבי יהודה אם מתקיימת שליחות כשקנה בחצי מהמעות מה ששווה את כל המעות.

כי לדעת רבי יהודה, מאחר שדברים אלה אין להם מחיר קבוע, מצוי הוא לתת גם מה ששווה יותר, ודעת המשלח שיקנה לו השליח בכל המעות, כי כך ירוויח יותר שיתנו לו מה ששווה אף יותר מהמעות.

אבל דברים שיש להם מחיר ידוע וקבוע, כגון קטנית, שהיו מוכרים בשער קבוע לכל מידה, כשאמר המשלח לקנות לו בשתי פרוטות, הכל מודים שכוונתו למה שניתן לקנות בשתי פרוטות, ואם בכל זאת הצליח השליח לקנות בפרוטה אחת מה ששווה שתי פרוטות, הכל מודים שנעשית שליחותו של המשלח, והמשלח מעל בפרוטה זו שבה קנה לו השליח שווה שתי פרוטות.

מפקיד מעות אצל שולחני

המפקיד כספים אצל שולחני [=חלפן כספים], מן הסתם המפקיד מסכים לכך שהשולחני ישתמש בהם לצורך עבודתו, ויחליף אותם בכספים אחרים, ולכן מותר לשולחני להחליף את הכספים הללו, ואם היו הכספים הללו מעות הקדש, והחליפם השולחני, בעל הכספים מעל בהם ולא השולחני, כי כשהשולחני מחליף את הכספים הללו, הרי הוא כמחליף אותם בשליחות בעל הכספים.

וכל זה כשהופקדו הכספים אצל השולחני כשאינם צרורים, אבל אם נמסרו לו לשמירה כשהם צרורים, כוונת המפקיד שהשולחני לא ישתמש בהם, ולפיכך השולחני אינו רשאי להחליף אותם, ואם החליף אותם, אין זה בשליחות בעל הכספים אלא מחמת עצמו, והשולחני מעל בהם.

מפקיד מעות אצל בעל הבית

המפקיד כספים אצל בעל הבית, שאינו שולחני ולא חנווני, בין אם הפקידם צרורים ובין אם לא הפקידם צרורים, כוונת המפקיד שבעל הבית לא ישתמש בהם, שלכן הפקידם אצל בעל הבית, שהוא יודע שבעל הבית אין דרכו לפרוט ולהחליף, ולא חשש אם צרורים אם מותרים.

ומתחילה היה נראה שבכל מקרה השליח גם כן לא מעל, כי השליח עשה את השליחות של המשלח ולא שינה דבר.

ואולם מסקנת הגמרא, שאם השליח לא ידע שהמעות הקדש, מאחר שהוא שוגג, ובעל הבית שנזכר שמדובר במעות הקדש כבר אינו רוצה בהוצאת המעות, הרי השליח מוציא את המעות מדעתו בשוגג והוא מעל.

ואם גם השליח נזכר שמדובר במעות הקדש ובכל זאת עשה את השליחות של המשלח, גם השליח לא מעל, כי אין מעילה במזיד.

ולפיכך המעות שמסר השליח לחנווני לא יצאו לחולין והם הקדש כבתחילה ביד החנווני.

אבל כשהחנווני ישתמש במעות בלא לדעת שהם מעות הקדש, נמצא החנווני מועל במעות.

ואולם, בעל המעות הראשון יכול להציל את החנווני מידי מעילה, וזאת על ידי שייקח פרוטה או כלי של חולין, ויאמר מעות הקדש שביד החנווני מחוללים על זה, וכך פודה את ההקדש שביד החנווני על הפרוטה או על הכלי, שההקדש נפדה בכסף או בשווה כסף.

אין מעילה בפחות מפרוטה

מי שהיתה בידו פרוטה של הקדש, ומסרה לשלוחו, ואמר לו לקנות בחצי פרוטה נר חרס, [הוא הכלי שבו נותנים שמן ופתילה ומדליקים בו], ובחצי פרוטה פתילות.

אם היה השליח עושה שליחותו של המשלח, וקונה בחצי פרוטה נר חרס ובחצי פרוטה פתילות, מאחר שעשה את שליחותו של המשלח בפרוטה שלמה של הקדש, יצאה הפרוטה לחולין והמשלח מעל.

ואם שינה המשלח בחצי השליחות, שקנה בכל הפרוטה נר חרס או שקנה בכל הפרוטה פתילות, שניהם לא מעלו.

המשלח לא מעל כי נעשית שליחותו בחצי פרוטה בלבד, ואין מעילה בחצי פרוטה.

והשליח לא מעל, כי שינה מהשליחות בחצי פרוטה, ואין מעילה בחצי פרוטה.

ואם אמר המשלח, קנה לי בחצי פרוטה נר חרס מהשוק העליון ובחצי פרוטה פתילות מהשוק התחתון, והלך השליח וקנה בחצי פרוטה נר חרס מהשוק התחתון, ובחצי פרוטה פתילות מהשוק העליון.

המשלח לא מעל, כי לא נעשית שליחותו כלל.

והשליח מעל בפרוטה שלמה, כי שינה בכל השליחות, שכן קנה בכל הפרוטה שלא כפי שליחות המשלח.

שליח שעשה את כל השליחות בחצי מהמעות

מי שהיו בידו שתי פרוטות של הקדש, ומסרן לשלוחו, ואמר לו לקנות אתרוג. והלך השליח וקנה בפרוטה אחת אתרוג ובפרוטה אחת רימון.

השליח בוודאי מעל, שהרי את הרימון לא קנה בשליחות המשלח, ונמצא שמעל בפרוטה של הקדש.

ואם האתרוג שקנה השליח שווה פרוטה, הכל מודים שהמשלח לא מעל

עקיבא שכוונתו שהפרוטה האחרונה שתהיה בכיס תהיה הקדש, ולכן לדברי הכל לא מעל עד שיוציא את כל הפרוטות שבכיס.

ולפיכך אינו רשאי להשתמש בהם, ואם השתמש בהם, אין זה בשליחות בעל הכספים אלא מחמת עצמו, ובעל הבית מועל בהם.

האומר אחד משוורי יהיה הקדש

האומר, "אחד משוורי יהיה הקדש", והיו לו שני שוורים.

אם היה אחד מהם גדול יותר, הגדול הקדש, כי מי שמקדיש בעין יפה הוא מקדיש, ורצונו להקדיש את הטוב יותר.

ואם היו שניהם שווים, הראשון שיבוא לידו הוא הקדש.

מפקיד מעות אצל חנווני

נחלקו חכמים בדין מפקיד כספים אצל חנווני [=בעל חנות].

לדעת רבי מאיר – חנווני אינו רגיל להחליף כספים כמו שולחני, ולכן דינו כבעל הבית, בכל מקרה אסור לו להשתמש בכספים, ואם השתמש החנווני מעל.

ולדעת רבי יהודה – פעמים חנווני מחליף כספים כמו שולחני, ולכן דינו כשולחני, אם הופקדו אצלו המעות צרורים, לא ישתמש בהם, ואם השתמש מעל. ואם הופקדו מותרים, רשאי להשתמש בהם, ואם השתמש, בעל הכספים מעל.

דף כ"ב

הלוקח יין מבין הכותים

תבואת הכותים היא בחזקת טבל גמור, והלוקח מהם תבואה, צריך להפריש ממנה את כל התרומות והמעשרות.

ונחלקו חכמים במי שלוקח יין מכותים [קודם שגזרו על יינם איסור הנאה], ורצה לשתות, ואין לו כלי להפריש לתוכו תרומות ומעשרות, או שהיתה חשיכה בליל שבת ואין לו שהות להפריש.

לדעת רבי מאיר – יכול לתקן את היין מטבלו, בלא להוציא ממנו מיד את התרומות והמעשרות, על ידי שיאמר, שמה שעתידי להפריש לתרומה בסוף יהיה תרומה, ומה שעתידי להפריש בסוף למעשר ראשון יהיה מעשר ראשון, ומה שעתידי להפריש הבסוף למעשר שני יהיה מעשר שני, ויחלל מעשר שני על המעות שיש לו בביתו [הואיל ויכול לתקנו באמירה, לא התירו לו חכמים לשתותו ולסמוך על הברירה, אבל בתרומה ושאר מעשרות שאין יכול לתקן מיד סומך על מה שיתקן אחר כך], ושותה, וכשיוכל להפריש את התרומה והמעשר, יפרישם, ואז יתברר שהם התרומה והמעשר, ומה ששתה חולין.

ולדעת רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון – אי אפשר לעשות כן כי אין סומכים על הברירה, ולכן הם אוסרים לשתות מהיין עד ידי שיפריש ממנו תחילה את התרומות והמעשרות.

סליק פרק השליח שעשה שליחותו

וסליקא לה מסכת מעילה

ליל הושענה רבה תש"פ

התערבה פרוטה של הקדש במעות חולין

נחלקו חכמים מה הדין כשהתערבה פרוטה אחת של הקדש במעות חולין.

לדעת רבי עקיבא – אם הוציא פרוטה אחת מהתערבות והשתמש בה הרי זה מעל, כי יש לחוש שהוציא את הפרוטה של הקדש, וכל שיש להסתפק שמא הוציא הקדש לחולין, הרי זה מעל.

ולדעת חכמים – לא מעל עד שיוציא את כל המעות, שכל זמן שלא הוציא את כולן אפשר שלא הוציא את הפרוטה של הקדש וכל זמן שהוא ספק, אין כאן מעילה.

הקדיש פרוטה מתוך כיס של מעות

נחלקו חכמים מה הדין כשהקדיש אדם פרוטה אחת של הקדש מתוך כיס של מעות חולין, שאמר "פרוטה בכיס זה תהיה הקדש".

לדעת רבי עקיבא – אם הוציא פרוטה אחת מהכיס והשתמש בה הרי זה מעל, כי יש לחוש שהוציא את הפרוטה של הקדש, וכל שיש להסתפק שמא הוציא הקדש לחולין, הרי זה מעל.

ולדעת חכמים – לא מעל עד שיוציא את כל המעות מהכיס, שכל זמן שלא הוציא את כולן אפשר שלא הוציא את הפרוטה של הקדש וכל זמן שהוא ספק, אין כאן מעילה.

ולדברי רב דימי אמר רבי יוחנן, כל זה כשאמר "פרוטה בכיס זה תהיה הקדש", אבל אמר "לא יהיה כיס זה בלא פרוטה של הקדש", מודה רבי